Nr 36.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1944 kl. 7 fm.

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 10 mars 1944 dagtecknad proposition, nr 241, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag
till
förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker.

Härigenom förordnas *dels* att 1 kap. 5 § 4 mom. förordningen den 18 juni 1937 angående försäljning av rusdrycker skall upphöra att gälla, *dels* att 1 kap. 5 § 1 och 2 mom., 3 kap. 7 § 2 mom., 15, 16 och 18 §§, 20 § 1 mom. samt 21 §, 6 kap. 2, 9, 10, 15 och 16 §§ samt 7 kap. 9 och 17 §§ samma förordning[1] skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att i 6 kap. skola införas fem nya paragrafer, betecknade 17—21 §§, av nedan angivna lydelse.

1 KAP.

5 §.

1 mom. Ledamot av styrelse för partihandels-, system- eller restaurangbolag som i 2 och 3 kap. sägs må ej den vara som är omyndig eller i konkurstillstånd, ej heller annan än den som gjort sig känd för ordentlighet samt prövas i övrigt vara lämplig för uppdraget.

2 mom. Ämbets- eller tjänsteman som till följd av sin befattning kan komma att deltaga i beslut om tillverkning eller försäljning av rusdrycker eller att

[1] Senaste lydelse av 6 kap. 15 §, se 1939: 111.

däröver utöva tillsyn må ej utan Konungens medgivande vara ledamot av styrelse för sådant bolag som i 1 mom. sägs. Ledamot av sådan styrelse må ej den vara som äger till avsalu tillverka rusdrycker eller maltdrycker eller är ledamot av styrelse för annat företag med rätt till dylik tillverkning än partihandelsbolaget.

3 KAP.

7 §.

2 mom. Ansökan om tillstånd till årsutskänkning i viss kommun skall av systembolaget göras hos länsstyrelsen före utgången av året innan utskänkningen är avsedd att taga sin början. Inkommer bolaget ej med ansökan, må sådan göras av fullmäktige senast den 31 mars det år utskänkningen är avsedd att taga sin början. Utan hinder av vad nu är sagt må till prövning upptagas ansökan av bolag eller kommun, som avser tillstånd allenast för återstående del av oktrojperiod.

15 §.

Tillstånd till utskänkning, som meddelats systembolag, må utnyttjas först sedan tillståndet överlåtits på annan. Beträffande sådan överlåtelse skall upprättas skriftligt avtal.

I fråga om restaurang eller avdelning av restaurang, som med hänsyn till sin allmänna beskaffenhet, varupris eller kundkrets är att beteckna såsom folkrestaurang, må tillstånd till utskänkning som omfattar spritdrycker icke överlåtas på annan än ett särskilt bildat aktiebolag, vilket av Konungen godkänts för bedrivande av restaurangrörelse av sådant slag *(restaurangbolag)*. Ej heller eljest må systembolag överlåta tillstånd till utskänkning på annan än restaurangbolaget, där det till främjande av nykterhet eller ordning finnes påkallat, att utskänkningen handhaves av detta bolag.

Vid överlåtelse av tillstånd till utskänkning, som meddelats systembolag, skola i övrigt iakttagas de särskilda föreskrifter kontrollstyrelsen meddelar till ledning för sådan överlåtelse.

16 §.

1 mom. Har avtal träffats om överlåtelse av tillstånd till utskänkning, skall systembolaget söka fastställelse av avtalet hos länsstyrelsen som har att med avseende å skälen och villkoren för överlåtelsen samt, där fråga är om överlåtelse å annan än restaurangbolaget, lämpligheten och behörigheten hos den, å vilken överlåtelsen ifrågasättes, bifalla eller avslå systembolagets framställning. Meddelas fastställelse skall avskrift av beslutet tillställas kontrollstyrelsen.

2 mom. Med överlåtelse av tillstånd till utskänkning följer skyldighet för tillståndets innehavare att hos systembolaget inköpa alla för rörelsen erforderliga rusdrycker. Vid överlåtelse skall systembolaget, med iakttagande av de

föreskrifter kontrollstyrelsen därutinnan kan utfärda, stadga sådana villkor för dylikt inköp, att innehavarens ekonomiska fördel, så långt ske kan, ej göres beroende på myckenheten av utskänkta spritdrycker och starkare viner.

18 §.

Bedrives icke årsutskänkning inom viss kommun, oaktat tillstånd därtill meddelats efter ansökan av kommunens fullmäktige, må länsstyrelsen, på framställning av fullmäktige och efter nykterhetsnämndens hörande, föreskriva restaurangbolaget, att sådan utskänkning skall anordnas i kommunen.

20 §.

1 mom. Har den — — — första borgenärssammanträdet.

Göres ej anmälan inom föreskriven tid eller godkännes icke föreståndaren, anses avtalet om överlåtelsen hava upphört den dag anmälningstiden utgick eller beslut angående föreståndaren meddelades.

Meddelande angående — — — och landsfiskalen.

21 §.

Under arbetsinställelse, vid tingssammanträde, inskrivningsförrättning, vapenövningsmöte eller annan truppsammandragning, under marknad, torgdag eller auktion så ock vid annan till större folksamling ledande förrättning, ävensom då eljest detaljhandel kan föranleda oordningar, må länsstyrelsen ävensom polismyndigheten i orten så ock kommunalnämnd för visst tillfälle förbjuda försäljningen eller föreskriva erforderliga inskränkningar med avseende å densamma.

6 KAP.

2 §.

Systembolag må icke driva restaurangrörelse eller därmed jämförlig verksamhet.

9 §.

Systembolag må icke fatta beslut i frågor rörande lön till befattningshavare i ledande ställning inom bolaget, rörande grunder för avlöning till annan personal eller för pensionering av personal samt rörande understöd till anställd person som till följd av ålder eller annan orsak är oförmögen till tjänstgöring. Det tillkommer i stället kontrollstyrelsen att i den ordning Konungen bestämmer avgöra dessa frågor.

10 §.

Systembolag må ej utan samtycke av kontrollstyrelsen

1) inköpa eller avhända sig fastighet;

2) inom bolaget tillhörig fastighet vidtaga annan mera omfattande förändring än sådan som påkallas av fastighetens underhåll eller rörelsens behöriga utövande;

3) ingå viktigare hyresavtal eller inom förhyrd lägenhet utföra större ändrings- eller reparationsarbeten;

4) ingå affärsavtal med enskilda styrelseledamöter eller aktieägare i bolaget;

5) förvärva eller avhända sig aktier eller andelar i bolag eller ekonomisk förening;

6) vidtaga eller biträda åtgärd som eljest är ägnad att förminska bolagets inflytande å företag, där bestämmande inflytande på ledningen är tillförsäkrat bolaget genom aktieinnehav eller på annat sätt; eller

7) placera kapital annorledes än å bankräkning.

15 §.

Konungen meddelar närmare föreskrifter angående tillämpningen av bestämmelserna i 1—14 §§.

16 §.

Sådant godkännande av restaurangbolag, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket, lämnas för viss tid, högst fyra år. Ansökan om godkännande skall, åtföljd av bolagsordningen, före ingången av året näst före det, då utskänkningen är avsedd att taga sin början, skriftligen göras hos Konungen.

Ej må godkännande lämnas, där ej genom bestämmelse i bolagsordningen eller på annat sätt, som finnes betryggande, åt staten beretts övervägande inflytande å bolagets ledning; och skall bolaget därutöver vid verksamhetens bedrivande vara underkastat den särskilda kontroll från statens sida, som Konungen prövar nödig.

17 §.

Aktieägare i restaurangbolaget kan vara endast svenska staten eller svensk medborgare, som därtill erhållit Konungens tillstånd.

Restaurangbolaget må ej i någon form bereda aktieägare ekonomisk fördel utöver utdelning å aktie eller låta ersättningen till styrelseledamot eller avlöningen till någon i bolagets tjänst anställd person utgå i förhållande till storleken av omsättningen eller vinsten å bolagets rörelse. Ej heller må bolaget vidtaga åtgärd, som till men för bolaget gynnar kommun eller annan.

18 §.

Av den vinst som å restaurangbolagets rörelse årligen uppstår må bolaget enligt Konungens medgivande använda viss del till avskrivningar och avsättning till fonder samt till inlösen av preferensaktier eller till avsättning för sådant ändamål. Återstoden skall, sedan utdelning till aktieägarna ägt rum, efter varje kalenderårs slut inom påföljande juni månads utgång insättas å statsverkets checkräkning i riksbanken för kontrollstyrelsens räkning.

19 §.

Missbrukar restaurangbolaget sin rätt till utskänkning eller varder bolaget försatt i konkurs, må godkännandet av Konungen återkallas. Rätten till ut-

skänkning upphör i dylikt fall å tid som av Konungen bestämmes. Konungen äger ock i sådant fall föreskriva viss annan tid än i 16 § sägs för avgivande av ansökan om godkännande såsom restaurangbolag.

20 §.

Närmare bestämmelser i de i 16 § andra stycket och 18 § angivna hänseenden ävensom de ytterligare föreskrifter i avseende å restaurangbolagets verksamhet och drift som finnas erforderliga skola intagas i avtal som upprättas i samband med bolagets godkännande.

21 §.

I kommun, där restaurangbolaget förvärvat tillstånd till utskänkning, må fullmäktige åt särskilt utsedda personer uppdraga att under oktrojperiod eller del därav tillhandagå bolagets ledning med råd och upplysningar angående rörelsens bedrivande.

7 KAP.

9 §.

Dömes någon till ansvar enligt 6 eller 8 § för förbrytelse vid utskänkning, till vilken tillstånd innehaves av annan än restaurangbolaget, och har han förut undergått bestraffning för förbrytelse i samma utskänkningsrörelse mot någon av nämnda paragrafer, må tillståndsinnehavaren förklaras sin rätt till försäljning förlustig.

17 §.

Det åligger — — — är stadgat.

Polismyndigheten i orten så ock kommunalnämnd skall tillse, att å ställe där detaljhandel idkas ordning iakttages samt att de i denna förordning meddelade föreskrifter noga efterföljas.

För köping eller annat område å landet, för vilket ordningsstadgan för rikets städer är i tillämpliga delar gällande, må länsstyrelsen förordna lämplig polisman att fullgöra vad enligt denna förordning åligger polismyndighet.

Denna förordning skall, såvitt ej nedan annorlunda stadgas, lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1945. Med avseende å ikraftträdandet skola följande bestämmelser gälla.

1. Bolag som avser att från och med den 1 januari 1945 bedriva verksamhet såsom restaurangbolag skall hos Konungen göra ansökan om godkännande före den 1 juli 1944. Å sådant bolag skola de nya bestämmelserna i 6 kap. äga tillämpning redan före förstnämnda dag.

2. De äldre bestämmelserna i 6 kap. 15 § 1 mom. skola icke utgöra hinder för systembolag att, i den ordning kontrollstyrelsen bestämmer, överlåta bolagen tillhöriga aktier i restaurangbolag, som tillkommit enligt de äldre bestämmelserna.

3. Kontrollstyrelsen har att meddela närmare anvisningar angående nedläggande av de nu befintliga restaurangbolagens rörelse samt angående rörelsens övertagande av restaurangbolag som bildas enligt de nya bestämmelserna.

Samtidigt härmed har Kungl. Maj:t förklarat sig vilja bringa till riksdagens kännedom vid propositionen fogade förslag till *dels* bolagsordning för Sveriges allmänna restaurangaktiebolag *dels* avtal angående upplåtande åt Sveriges allmänna restaurangaktiebolag av rätt att idka sådan utskänkning av rusdrycker, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker *dels ock* avtal angående stamaktiekapitalet i Sveriges allmänna restaurangaktiebolag.

Ovannämnda förslag torde såsom *bilagor* få fogas vid detta betänkande.

I förslaget till avtal angående upplåtande åt Sveriges allmänna restaurangaktiebolag av rätt att idka sådan utskänkning som ovan sägs stadgas bland annat följande: Enligt § 1 upplåter Kungl. Maj:t å statens vägnar för en tid av fyra år från och med den 1 januari 1945 till och med den 31 december 1948 åt bolaget rätt att såsom restaurangbolag bedriva sådan utskänkning, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker. Enligt § 2 skall bolagets rörelse utövas i egen drift. I § 3 föreskrives bl. a., att det åligger restaurangbolaget att, för vinnande av största möjliga besparing av omkostnader, å alla områden av sin verksamhet handhava rörelsen och anordna driften på det mest rationella och effektiva sätt. Vidare stadgas i § 5, att för beredande av frågor, som skola avgöras av styrelsen, ävensom för behandling av andra spörsmål av större betydelse för restaurangbolagets verksamhet skall finnas ett direktörsråd. Enligt § 10 äger bolaget verkställa avsättning till dels pensionsfond, dels vinstregleringsfond, vilken ej må överstiga 20 miljoner kronor, dels ock reservfond. Till reservfond må avsättas högst 1,5 miljon kronor årligen intill dess fonden uppgår till 20 miljoner kronor. Annan avsättning till fonder må ej äga rum utan Kungl. Maj:ts medgivande.

I förslaget till avtal angående stamaktiekapitalet i Sveriges allmänna restaurangaktiebolag stadgas, *att* stamaktieägarna — vilka, enligt vad i propositionen uttalas, böra vara 10 till antalet och var och en inneha stamaktier till ett nominellt belopp av 5 000 kronor — tillförsäkra staten rätt att, när helst Kungl. Maj:t så påfordrar, till parikurs inlösa ifrågavarande aktier, *att* stamaktieägarna förbinda sig att icke överlåta aktierna till annan än staten eller den Kungl. Maj:t godkänner såsom innehavare av aktierna, samt *att* stamaktieägarna pantsätta aktierna till säkerhet för statens rättigheter enligt avtalet.

Slutligen har i propositionen föreslagits, att riksdagen måtte till »Teckning av preferensaktier i ett planerat aktiebolag för övertagande av de allmänna

restaurangbolagens rörelse» å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44 under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor.

Propositionen har vad angår anslagsfrågan hänvisats till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Beträffande motiveringen för de i propositionen framlagda förslagen, i vad desamma hänvisats till bevillningsutskottet, får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till ovannämnda statsrådsprotokoll.

I anledning av propositionen ha väckts följande motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 321 i första kammaren av herr *Velander* m. fl. och nr 512 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Malmö m. fl., vari hemställts, »att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 241»;

2) de likalydande motionerna nr 322 i första kammaren av herr *Boman* m. fl. och nr 511 i andra kammaren av herr *Andersson* i Falkenberg m. fl., vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta icke bifalla det i propositionen framställda förslaget»; samt

3) de likalydande motionerna nr 323 i första kammaren av herr *Åkerberg* m. fl. och nr 513 i andra kammaren av herr *Sundström* i Skövde m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning och, därest utredningen därtill föranledde, för riksdagen framlägga förslag till lösning av frågan om restaurangbolagens organisation, varvid i motionen under sex punkter angivna riktlinjer borde vinna beaktande.

Motionerna ha, i vad angår anslagsfrågan, hänvisats till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i motionerna framställda yrkandena, får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionerna.

De grundläggande bestämmelserna rörande organisationen av rusdrycksförsäljningen äro upptagna i förordningen den 18 juni 1937 angående försäljning av rusdrycker, vilken trädde i kraft den 1 oktober 1938.

Försäljningen av rusdrycker är, frånsett vissa slag av försäljning för tekniska ändamål och dylikt, delad i partihandel och detaljhandel. Med partihandel förstås försäljning till återförsäljare i och för deras rörelse ävensom försäljning för export. All annan försäljning sammanfattas under benämningen detaljhandel, som i sin tur är delad i dels försäljning till avhämtning eller försändning på rekvisition (utminutering) och dels försäljning till förtäring på stället (utskänkning).

I fråga om partihandeln stadgas såsom huvudregel, att denna handel må bedrivas allenast av ett för ändamålet bildat aktiebolag, som av Konungen erhållit tillstånd till sådan handel (partihandelsbolag).

Rätt till detaljhandel tillkommer, frånsett de s. k. trafikrättigheterna, allenast för handhavande av sådan handel särskilt bildade aktiebolag (systembolag).

För drivande av restaurangrörelse och därmed sammanhängande verksamhet äger systembolag bilda särskilt aktiebolag (restaurangbolag).

De närmare bestämmelserna angående *partihandeln* med rusdrycker återfinnas i 2 kap. 2—5 §§ i 1937 års förordning. Enligt dessa paragrafer gäller i huvudsak följande: Konungens tillstånd för partihandelsbolaget lämnas för viss tid, högst sex år. Ansökan, åtföljd av bolagsordningen, skall inom angiven tid skriftligen göras hos Konungen. Tillstånd må ej lämnas, där ej genom bestämmelse i bolagsordningen eller på annat sätt, som finnes betryggande, åt staten beretts övervägande inflytande å bolagets ledning. Bolaget skall därutöver vid verksamhetens bedrivande vara underkastat den särskilda kontroll från statens sida, som Konungen prövar nödig. Partihandelsbolaget må ej bereda aktieägare vinning utöver skälig ränta å de av honom tillskjutna kontanta medel. Av den vinst som årligen uppstår å partihandelsbolagets rörelse må bolaget enligt Konungens medgivande använda viss del till avskrivningar och avsättning till fonder. Återstoden skall, sedan utdelning till aktieägarna ägt rum, efter varje kalenderårs slut inom påföljande juni månads utgång insättas å statsverkets checkräkning i riksbanken för kontrollstyrelsens räkning. Närmare bestämmelser angående statens inflytande å bolagets ledning, kontrollen från statens sida och dispositionen av bolagets vinst ävensom de ytterligare föreskrifter i avseende å bolagets verksamhet och drift, som finnas erforderliga, skola intagas i avtal som upprättas i samband med bolagets antagande.

Rätten till partihandel med rusdrycker har genom ett den 15 juli 1942 dagtecknat avtal mellan Kungl. Maj:t, å statens vägnar, å ena, samt aktiebolaget Vin- & spritcentralen, å andra sidan, upplåtits åt bolaget för tiden den 1 januari 1943—den 31 december 1948.

I fråga om *detaljhandeln* föreskrives i 3 kap. 1 § i 1937 års förordning, att riket skall vara indelat i detaljhandelsområden, att Stockholms stad och län utgöra ett detaljhandelsområde, att i övrigt varje län bildar ett sådant område, men att Konungen äger bestämma att i ett län må finnas mer än ett detaljhandelsområde, där sådant med hänsyn till länets utsträckning eller folkmängd eller förhållandena i övrigt finnes påkallat. Om huvudort för detaljhandelsområde förordnar Konungen. Vidare stadgas, att, där det med hänsyn till kommunikationsförhållanden eller andra omständigheter finnes lämpligt, kontrollstyrelsen må förordna, att kommun hänföres till detaljhandelsområde utom det län dit kommunen hör.

Med stöd av dessa bestämmelser har Kungl. Maj:t enligt brev den 25 juni 1937 till kontrollstyrelsen förordnat, dels att i nedannämnda län skall finnas följande antal detaljhandelsområden, nämligen i ett vart av Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Kopparbergs, Gävleborgs, Västerbottens och Norrbottens län två, i ett vart av Malmöhus och Västernorrlands län fyra samt i Skaraborgs län tre, dels ock att följande

städer — 41 till antalet — skola vara huvudorter en var för ett detaljhandelsområde, nämligen Stockholm, Uppsala, Nyköping, Eskilstuna, Linköping, Norrköping, Jönköping, Växjö, Kalmar, Västervik, Visby, Karlskrona, Kristianstad, Malmö, Lund, Hälsingborg, Ystad, Halmstad, Göteborg, Uddevalla, Vänersborg, Borås, Mariestad, Lidköping, Skövde, Karlstad, Örebro, Västerås, Falun, Hedemora, Gävle, Hudiksvall, Härnösand, Sundsvall, Sollefteå, Örnsköldsvik, Östersund, Umeå, Skellefteå, Luleå och Haparanda. I samma brev har Kungl. Maj:t därjämte uppdragit åt kontrollstyrelsen att genomföra den närmare indelningen av riket i detaljhandelsområden.

Vidare stadgas i 3 kap. angående *systembolagen:* Inom ett detaljhandelsområde må ej finnas mer än ett systembolag. Utminutering må äga rum å ort, där utminuteringsställe funnits inrättat år 1937, varjämte utminutering må anordnas i stad, köping eller municipalsamhälle med minst 5,000 invånare. Systembolag äger, med iakttagande av sistnämnda föreskrifter, besluta angående utminuteringsställenas antal och förläggning. Systembolag må ej å annan överlåta rätt till utminutering.

Närmare bestämmelser om utminuteringens handhavande lämnas i 4 kap. Såsom huvudregel gäller, att utminutering av rusdrycker må äga rum allenast till den vilken av systembolaget i det detaljhandelsområde som omfattar hans kyrkobokföringsort (hemortsbolag) erhållit tillstånd att inköpa sådana drycker. Kontrollstyrelsen äger utfärda kompletterande föreskrifter i de ämnen, som i nämnda kapitel sägs. Förmenar någon att systembolag obehörigen vägrat honom inköpstillstånd eller utan tillräckliga skäl fastställt inskränkning beträffande hans inköp, må han däröver föra klagan hos kontrollstyrelsen. Över kontrollstyrelsens beslut må ej klagan föras.

Utskänkning av rusdrycker må enligt stadgande i 3 kap. ej äga rum med mindre tillstånd därtill lämnas i den ordning som angives i sagda kapitel. Tillstånd till annan utskänkning än turist- och trafikutskänkning meddelas av länsstyrelsen i det län, där utskänkningen skall äga rum. Länsstyrelsens tillstånd må avse antingen utskänkning, som skall bedrivas året runt eller årligen under viss tidsperiod (årsutskänkning), eller utskänkning, som skall äga rum vid enstaka tillfällen eller under enstaka tidsperioder (tillfällig utskänkning). Särskilda bestämmelser äro gällande i fråga om turist- och trafikutskänkningen. Vidare innehåller förordningen stadganden i fråga om överlåtelse av tillstånd till utskänkning. Sådan överlåtelse får icke ske i fråga om s. k. folkrestaurang och ej heller där det till främjande av nykterhet eller ordning eljest finnes påkallat, att utskänkningen handhaves av systembolaget.

De systembolag, vilka äga rätt till detaljhandel, antagas av länsstyrelsen för tid intill dess länsstyrelsen annorlunda förordnar. Om systembolags organisation och verksamhet äro bestämmelser intagna i 6 kap., däri tillika stadgas, att Konungen äger meddela närmare föreskrifter angående tillämpningen av förordningens bestämmelser rörande systembolagen.

Beträffande *restaurangbolagen* stadgas i 6 kap. 9 §, att systembolag äger bilda särskilt aktiebolag (restaurangbolag) för drivande av restaurangrörelse och därmed sammanhängande verksamhet. Enligt 10 § i samma kapitel äger

systembolag emellertid icke utan samtycke av kontrollstyrelsen bilda restaurangbolag. Vidare lämnas i samma kapitel detaljerade bestämmelser rörande restaurangbolagen och deras verksamhet. Liksom i fråga om systembolagen äger Konungen meddela närmare föreskrifter angående tillämpningen av de i förordningen intagna bestämmelserna rörande restaurangbolagen.

Antalet restaurangbolag uppgår för närvarande till fem, nämligen Stockholmsdistriktets Allmänna Restaurangaktiebolag (SARA) i Stockholm, Västsveriges Allmänna Restaurang Aktiebolag (VARA) i Göteborg, Skånes Allmänna Restaurangaktiebolag (SKAR) i Malmö, Bergslagens Allmänna Restaurangaktiebolag (BARA) i Örebro och Östra Sveriges Allmänna Restaurang Aktiebolag (ÖSARA) i Linköping.

Den 22 november 1940 beslöt Kungl. Maj:t tillsätta en särskild beredning för handläggning av besparingsarbetet inom statsförvaltningen. Enligt direktiven för beredningen skulle detta besparingsarbete följa två huvudlinjer; å ena sidan borde övervägas en nedskärning av förvaltningsarbetet genom nedläggande av arbetsuppgifter, vilka icke voro oundgängliga, och å andra sidan borde beträffande de förvaltningsuppgifter, som måste bibehållas, eftersträvas förenkling och effektivisering i handläggningen. I fråga om beredningens arbetssätt bemyndigade Kungl. Maj:t beredningen, i vilken chefen för finansdepartementet skulle fungera såsom ordförande, att föranstalta om specialutredningar med anlitande av särskilda sakkunniga. Beredningen, som tillsattes den 30 november 1940, antog namnet besparingsberedningen.

Besparingsberedningen beslöt den 5 maj 1941 föranstalta om särskild sakkunnigutredning i fråga om besparings- och rationaliseringsåtgärder inom rusdrycksförsäljningens område samt tillkalla följande sakkunniga att jämte beredningens ledamot direktören Iwar Sjögren deltaga i utredningen, nämligen generaltulldirektören N. R. Wohlin, överdirektören J. A. Kollberg och verkställande direktören i Aktiebolaget Stockholmssystemet J. Bergvall.

De direktiv, som lämnades de sakkunniga, framgå av besparingsberedningens protokoll den 5 maj 1941. Enligt detta protokoll beslöt besparingsberedningen i fråga om de närmare uppgifterna för utredningsarbetet uttala bl. a., att vid utredningen borde undersökas, om den nuvarande organisationen av rusdrycksförsäljningen och av den statliga — genom kontrollstyrelsen utövade — tillsynen därå ur synpunkten av de med rörelsen förbundna statsekonomiska intressena och i övrigt kunde anses ändamålsenlig, samt, i den mån så skulle befinnas icke vara fallet, vilka åtgärder som kunde ifrågasättas för ändring härutinnan. I främsta rummet borde övervägas, om den av systembolagen och restaurangbolagen bedrivna affärsverksamheten samt den statliga ledningen och kontrollen av denna verksamhet lämpligen kunde erhålla en fastare organisation. I sådant avseende borde bland annat övervägas möjligheten av en centralisering av affärsorganisationen inom utminuterings- och utskänkningsrörelsen på sätt som skett med partihandeln, så att affärsledningen och det statliga överinseendet för vardera rörelsegrenen eller för båda gemensamt bleve anknutna till ett enda företag.

De sakkunniga ha med skrivelse den 19 juli 1941 till besparingsberedningen överlämnat en promemoria med förslag till besparings- och rationaliseringsåtgärder inom rusdrycksförsäljningens område. Promemorian innehåller bl. a. förslag till förordning om ändring i vissa delar av 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning ävensom förslag till vissa bolagsordningar och avtal.

De sakkunnigas förslag innebär i huvudsak följande: Partihandeln med rusdrycker bibehålles oförändrad. I fråga om detaljhandeln genomföres den ändringen, att utminuteringsrörelsen handhaves av ett enda systembolag. Vidare övertages den restaurangrörelse, som nu bedrives av systembolagens fem restaurangbolag, av endast ett restaurangbolag. Sistnämnda bolag kommer således — jämsides med enskilda restauratörer — att idka restaurangrörelse inom hela riket. De nya system- och restaurangbolagen föreslås inrättade i nära överensstämmelse med vad som gäller för det nu förefintliga partihandelsbolaget. Ett genomförande av de sakkunnigas förslag nödvändiggör genomgripande ändringar beträffande kontrollstyrelsens organisation och arbetsuppgifter. Frågan om den mest lämpliga organisationen av kontrollstyrelsen bör emellertid enligt de sakkunniga göras till föremål för särskild utredning.

Besparingsberedningen har vid sammanträde den 26 augusti 1941 beslutat godkänna innehållet i promemorian jämte de sakkunnigas därvid fogade förslag. En ledamot av beredningen var dock av skiljaktig mening i vissa hänseenden.

Efter remiss ha yttranden över promemorian avgivits av ett flertal myndigheter och sammanslutningar.

Vidare har *statens sakrevision* i februari 1944 inkommit med en promemoria angående ifrågasatt omorganisation av system- och de till dessa anknutna restaurangbolagen.

Sedan chefen för finansdepartementet den 16 februari 1942 efter vederbörligt bemyndigande tillkallat särskilda utredningsmän med uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag rörande ändrad organisation av kontrollstyrelsen, ha dessa den 30 juni samma år efter verkställd utredning avgivit utlåtande med förslag till förändrad organisation av kontrollstyrelsen. I detta utlåtande har framlagts förslag till sådan omorganisation av kontrollstyrelsen, som betingas av ett genomförande av förslaget till omläggning av system- och restaurangbolagsrörelsen. Emellertid har samtidigt framlagts förslag till den för kontrollstyrelsen erforderliga organisationen *dels* för det fall att det av besparingsberedningen godkända förslaget genomfördes allenast i vad det avsåge bildandet av ett statligt restaurangbolag, *dels ock* för det fall, att sagda förslag överhuvud taget icke komme till genomförande.

Beträffande innehållet i de sakkunnigas promemoria samt yttrandena över sakkunnigförslaget tillåter sig utskottet hänvisa till s. 12—54 samt s. 63—67 i propositionen.

Vad angår den av *departementschefen* till stöd för det i propositionen framlagda förslaget lämnade motiveringen får utskottet hänvisa till s. 54—63 samt s. 67—71 i propositionen.

I de likalydande motionerna I: 321 och II: 512 har anförts, att det i propositionen framlagda förslaget kunde sägas ingå såsom ett led i statsmakternas besparings- och rationaliseringssträvanden inom statsförvaltningen och den verksamhet, vari staten hade ekonomiska intressen. Huruvida den genom propositionen företagna uppdelningen av frågan om en centralisering av systembolagen och deras restaurangrörelse vore lycklig med hänsyn till önskvärdheten av enhetlighet vid behandlingen av dessa nära sammanhängande verksamhetsgrenar kunde ifrågasättas.

Beträffande de av de sakkunniga påpekade kommersiella fördelarna med ett enhetligt restaurangbolag ha motionärerna närmare granskat de sakkunnigas uttalanden härom (se motionen I: 321 s. 4—8), därvid motionärerna sammanfattningsvis anfört, att samma fördelar på det kommersiella området, som av de sakkunniga angivits följa av en centralisering av restaurangbolagen, stode att vinna genom en vidare utvidgning av det samarbete mellan bolagen, som redan nu förefunnes i form av regelbundna konferenser mellan bolagens direktörer.

Vidare ha motionärerna uttalat, att den i syfte att åstadkomma en viss lokal representation och förankring inom restaurangrörelsen föreslagna anordningen att fullmäktige inom varje kommun, där bolaget förvärvat tillstånd till utskänkning, skulle utse särskilda personer med uppgift att tillhandagå med råd och upplysningar angående rörelsens bedrivande på platsen, näppeligen komme att bidraga till ett främjande av bolagets rörelser, i varje fall icke ekonomiskt. Rådgivarna komme säkerligen icke att besitta erforderlig sakkunskap. Då de icke komme att uppbära någon ersättning för uppdraget och sålunda icke hade något intresse av att den lokala restaurangen sköttes på ett sådant sätt, att statens vinstintresse bäst tillgodosåges, torde värdet av denna institution bliva i det närmaste obefintligt.

Vad anginge kontrollstyrelsens uppgivna dubbelställning gjorde denna sig lika starkt gällande i förhållande till såväl system- som restaurangbolagen. Påståendet att olägenheterna därav i sig skulle vara så stora, att de nu kunde motivera en ändring av enbart restaurangbolagens organisationsformer, hade rönt stark och berättigad kritik från flertalet av de över förslaget hörda myndigheterna och organisationerna. Därest en förändring i detta avseende vore av behovet påkallad, torde denna bäst kunna ske så, att kontrollstyrelsens direktivgivande verksamhet helt avkopplades eller överflyttades på annat organ. Överhuvud torde nödvändigheten av den direktivgivande verksamheten starkt kunna ifrågasättas.

Slutligen ha motionärerna erinrat om att restaurangbolagen verkat allenast något över sex år med nuvarande organisationsformer. Motionärerna ifrågasatte, om man med skäl kunde säga, att under denna tid sådana erfarenheter med avseende å bolagens verksamhet och utformning vunnits, att dessa kunde motivera en så genomgripande förändring som den nu föreslagna, allra helst som verkningarna av denna förändring icke kunde sägas hava på ett tillfredsställande sätt utretts. Det måste befaras, att förvaltningen av ett hela riket

omfattande restaurangbolag bleve så tung och osmidig, att den strävan till personlig färgläggning och individualisering, som från alla håll framhållits vara grundläggande för just denna näring, bleve ogenomförbar.

I de likalydande motionerna I: 322 och II: 511 har framhållits, att de sakkunniga såsom bevis för olägenheterna av kontrollstyrelsens dubbelställning i förhållande till restaurangbolagen endast anfört en omständighet, nämligen att komplikationer av besvärlig natur kunde befaras vid sådana tillfällen, då kontrollstyrelsen skulle avgöra intressemotsättningar mellan restaurangbolagen och deras stora personal. Departementschefen hade vidare uttalat, att kontrollstyrelsens efterprövning av vidtagna åtgärder bleve illusorisk.

Motionärerna ansåge, att de av de sakkunniga befarade komplikationerna aldrig kunde undvikas, vare sig den i sista hand beslutande myndigheten vore kontrollstyrelsen, ett riksbolag eller någon annan institution. Den av restaurangbolagen nu tillämpade ordningen med en egen arbetsgivarförening hade hittills icke medfört någon olägenhet.

Enligt motionärernas mening vore uttalandet, att kontrollstyrelsens eftergranskning bleve illusorisk, svårförståeligt. När kontrollstyrelsen på förhand godkänt en planerad åtgärd vore ju granskningen gjord på det mest effektiva sätt. Styrelsens eftergranskning avsåge då endast att kontrollera att det av densamma fattade beslutet följts. Då motionärerna icke blivit övertygade om att de skäl, som i propositionen anförts emot kontrollstyrelsens ställning såsom ett restaurangbolagen övervakande organ, vore riktiga, kunde motionärerna icke finna någon anledning att göra ändring i den nuvarande organisationsformen. Det syntes tvärtom betänkligt att efter den korta tid, som förflutit efter rusdrycksförsäljningsförordningens tillkomst, bryta ned en organisationsform, som visat sig i alla avseenden gagnerik.

Den av departementschefen föreslagna lokala representationen med av fullmäktige utsedda ortsombud funne motionärerna verklighetsfrämmande. Den tanke, som låge bakom detta förslag, vore för övrigt tillgodosedd redan nu, ehuru på annat och mera effektivt sätt. När fråga uppkomme om att starta ett restaurangbolag på en ny plats, skedde nämligen detta alltid på det sättet, att representanter för kommunen trädde i underhandling med restaurangbolagets ledning. Den intima kontakt, som på detta sätt uppnåddes mellan bolagen och ledande kommunalmän, fortsatte sedan i olika former även om särskilda personer ej för ändamålet utsetts.

Restaurangrörelse vore till sin natur ömtålig och individualistiskt betonad, fordrade personligt initiativ och anpassningsförmåga samt hänsynstagande till lokala förhållanden, intressen och sedvänjor. Få näringsgrenar vore därför så litet som restaurangverksamhet ägnade för koncentration i jätteföretag. Därest en annan uppdelning av restaurangbolagens verksamhetsområden än den nu existerande skulle anses påkallad, kunde en omgruppering utan svårighet genomföras inom den nuvarande organisationens ram.

Motionärerna ansåge det uteslutet att genom samordning av varuinköp

m. m. vinna några besparingar. Restaurangbolagen vore redan så stora, att de såsom köpare kunde betinga sig de allra fördelaktigaste villkor.

Slutligen ville motionärerna framhålla, att kontrollstyrelsens ställning till restaurangbolagen vore identiskt densamma som kontrollstyrelsens ställning till systembolagen; och dock föresloges icke i propositionen, att systembolagsorganisationen skulle ändras. Motionärerna vore fördenskull icke övertygade om att de skäl, som förebragts för omändringen i restaurangbolagsorganisationen, kunde tillmätas avgörande betydelse.

I de likalydande motionerna I: 323 och II: 513 har anförts, att motionärerna icke funnit de av departementschefen för en omorganisation av restaurangbolagen åberopade skälen så vägande, att de borde föranleda en så omfattande ändring som den föreslagna. Såvitt motionärerna kunnat finna, hade departementschefen som huvudsaklig anledning till förslaget angivit kontrollstyrelsens dubbelställning såsom på en gång direktivgivande och kontrollerande organ. Några positiva bevis för olägenheten av denna dubbelställning hade icke framlagts och motionärerna vore icke övertygade om att några dylika olägenheter kunde uppkomma. Om detta likväl skulle vara möjligt, borde en reform icke behöva gå utöver undanröjande av dessa olägenheter. För att nå detta ändamål syntes det endast erforderligt att överföra kontrollstyrelsens befattning med restaurangbolagen till ett av staten ägt centralbolag. Med en sådan anordning kunde restaurangbolagen bibehållas såsom självständiga affärsföretag ehuru under tillbörlig kontroll.

Enligt motionärerna borde vid en förnyad utredning av frågan om restaurangbolagens omorganisation beaktas följande synpunkter:

1) Ett centralbolag, vari staten ägde alla aktierna, borde bildas med aktiekapital till det belopp, som erfordrades för förvärv av i punkt 3) nedan nämnda aktier, jämte erforderligt rörelsekapital.

2) Åt centralbolaget skulle givas de befogenheter, som kontrollstyrelsen för närvarande ägde över restaurangbolagen och som funnes angivna främst i rusdrycksförsäljningsförordningen 6 kap. 10 och 12 §§ jämförda med 15 §.

3) Stamaktierna i restaurangbolagen skulle överlåtas till centralbolaget; preferensaktierna skulle behållas av de systembolag, som för närvarande ägde desamma.

4) Aktierna i restaurangbolagen borde bibehållas vid nuvarande röstvärde, därvid dock skulle iakttagas, att preferensaktieägarna ägde utse samtliga styrelseledamöter utom en, som skulle vara styrelsens ordförande, ävensom suppleant för denne.

5) Styrelseledamöternas och suppleanternas antal borde vara så stort att erforderlig representation från de systembolagsområden, som tillhörde restaurangbolagets verksamhetsfält, kunde vinnas, vilket syfte borde kunna uppnås genom bibehållande av styrelsernas nuvarande storlek.

6) Den granskning av restaurangbolagens räkenskaper och förvaltning, som för närvarande utövades av kontrollstyrelsen, borde utövas av centralbolaget.

Utskottet.

Såsom motivering till det i propositionen framlagda förslaget till omorganisation av de allmänna restaurangbolagens verksamhet, vilket förslag innebär sammanförande av denna verksamhet till ett enda bolag, har departementschefen till en början hänvisat till att kontrollstyrelsen under tiden efter ikraftträdandet av 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning — med stöd av de befogenheter som tillerkänts styrelsen genom nämnda förordning — kommit att öva ett stort inflytande på dessa bolags löpande förvaltning och därjämte tagit verksam del i den efterföljande granskningen av bolagets förvaltning och räkenskaper. Vidare har departementschefen framhållit, att i samma mån som kontrollstyrelsens bestämmanderätt över restaurangbolagen i praktiken blivit mera omfattande, hade vissa olägenheter framträtt i förhållandet mellan kontrollstyrelsen och bolagen, vilka olägenheter hade sin grund främst däri, att kontrollstyrelsen kommit att intaga en dubbelställning gentemot bolagen; å ena sidan hade kontrollstyrelsen varit direktivgivande i fråga om bolagens verksamhet och å andra sidan hade styrelsen varit ett granskande och dechargebeviljande organ. Under åberopande härav har departementschefen anfört, att han för sin del funnit kontrollstyrelsens ställning i förhållande till restaurangbolagen vara så otillfredsställande ur såväl principiella som praktiska synpunkter, att han ansåge en ändring härutinnan böra komma till stånd utan dröjsmål.

I de motioner, som väckts i anledning av förevarande proposition, ha — liksom inom utskottet — framförts erinringar mot den i propositionen anförda grunden för en omorganisation av restaurangbolagen. Sålunda har ifrågasatts, huruvida de uppgivna olägenheterna med avseende å kontrollstyrelsens dubbelställning, därest en dylik dubbelställning verkligen vore för handen, motiverade en ändring i den nu bestående organisationen; i varje fall hade denna dubbelställning icke medfört praktiska olägenheter av sådan betydelse, att det rimligen borde komma i fråga att söka undanröja dessa genom vittgående reformer. I anslutning härtill har påpekats, att olägenheterna av kontrollstyrelsens dubbelställning gjorde sig lika starkt gällande i förhållande till såväl system- som restaurangbolagen; och då departementschefen hänskjutit frågan om förhållandet mellan kontrollstyrelsen och systembolagen till förnyad utredning, borde jämväl frågan om restaurangbolagens organisation tagas under förnyat övervägande. Vidare har framhållits, att ehuru den utredning, som ligger till grund för propositionen, tillkommit på föranstaltande av besparingsberedningen, några mera bestämda uttalanden rörande besparingsmöjligheterna icke återfunnes i propositionen. Slutligen har mot det i propositionen framlagda förslaget gjorts det uttalandet, att restaurangbolagen varit i verksamhet i sin nuvarande organisationsform endast en kortare tid, och att det jämväl med hänsyn därtill vore betänkligt att bryta ned denna organisationsform, vilken i alla avseenden visat sig gagnerik.

Det är enligt utskottets mening uppenbart, att kontrollstyrelsen genom de befogenheter, som tillagts styrelsen jämlikt 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning och som jämväl utövats av styrelsen, kommit att intaga en dub-

belställning i förhållande till restaurangbolagen. Kontrollstyrelsen har sålunda i egenskap av en rent affärsmässig överstyrelse för restaurangbolagen överinseendet över en synnerligen omfattande ekonomisk verksamhet samtidigt som revisionen därav sker internt, varför verksamheten icke lämnar rum för tillräcklig insyn. En sådan anordning är givetvis betänklig ur rent principiell synpunkt. Att olägenheter av kontrollstyrelsens dubbelställning föreligga jämväl ur praktisk synpunkt har under remissbehandlingen vitsordats av bland andra två av restaurangbolagen.

Utskottet kan visserligen biträda den uppfattningen, att olägenheterna av kontrollstyrelsens dubbelställning hittills icke varit av mera framträdande slag, så mycket hellre som samarbetet mellan kontrollstyrelsen och restaurangbolagen givit ett utmärkt ekonomiskt resultat. Sistnämnda förhållande, om vars varaktighet man ingenting vet, är emellertid i och för sig icke ägnat att skingra de föreliggande betänkligheterna.

Då mot det framlagda reformförslaget invändes, att olägenheterna med avseende å kontrollstyrelsens dubbelställning i förhållande till systembolagen i allt fall komme att kvarstå, vilket borde motivera att frågan om kontrollstyrelsens dubbelställning upptoges till förnyad prövning i hela dess vidd, vill utskottet hänvisa till departementschefens uttalande, att olägenheterna av dubbelställningen framträdde väsentligt starkare i fråga om restaurangbolagen än i fråga om systembolagen, vilket sammanhängde med arten och omfattningen av restaurangbolagens verksamhet. Det är ju allmänt bekant, att systembolagen, som huvudsakligen endast äro distributionsföretag, i mycket ringa omfattning utöva en fri ekonomisk förvaltning. Restaurangbolagen däremot måste ständigt vara beredda att vidtaga affärstransaktioner av betydande räckvidd. Dessa bolag verkställa ny- och ombyggnader och anskaffa dyrbara inventarier för avsevärda summor varje år och bolagens inköp av råvaror — bortsett från rusdryckerna — ske på den fria marknaden för flera tiotal miljoner kronor årligen. Vidare måste försäljningspriserna på restaurangerna fastställas med hänsyn till den fria marknadens priser, och slutligen är till restaurangbolagen knuten en personal, som uppgår till omkring 7 000 fast anställda. De nu anförda omständigheterna visa, att olägenheterna av kontrollstyrelsens dubbelställning göra sig gällande med helt annan skärpa beträffande restaurangbolagen än då fråga är om systembolagen.

Såsom förut omnämnts har mot propositionen invänts, att utredningen rörande besparingsmöjligheterna vore bristfällig. Häremot torde dock böra framhållas, att utredningen angående restaurangbolagens organisation icke i första hand tillkommit för utrönande av eventuella besparingsmöjligheter utan tagit sikte just på den föreliggande olägenheten med avseende å kontrollstyrelsens dubbelställning. I förevarande fall är alltså besparingsfrågan icke den centrala. Då en förnyad utredning rörande restaurangbolagen, som särskilt lade vikt vid besparingsmöjligheterna, icke skulle kunna komma längre än till att angiva vissa approximativa siffror, skulle utredningen bliva utan avgörande betydelse. För övrigt kan det ju ej rimligen ifrågasättas, att en

sammanslagning av restaurangbolagen, på sätt i propositionen förordats, till endast ett restaurangbolag skulle medföra ökade kostnader.

I anledning av den invändningen mot propositionen, att restaurangbolagen varit i verksamhet så kort tid att det även med hänsyn härtill vore skäl att ställa sig avvaktande till reformförslaget, vill utskottet allenast erinra om att restaurangbolagens snabba utveckling infallit under sagda tid och att de principiella olägenheterna med kontrollstyrelsens dubbelställning gjort sig gällande med större styrka i samma mån som denna restaurangbolagens expansion skett.

Den genom propositionen aktualiserade frågan, huruvida med hänsyn till kontrollstyrelsens dubbelställning i förhållande till restaurangbolagen åtgärder nu böra vidtagas för undanröjande av denna olägenhet eller icke, bör givetvis även ses mot bakgrunden av på vilket sätt frågan om olägenhetens undanröjande kan praktiskt lösas.

I detta hänseende ha i propositionen närmare diskuterats två olika linjer, av vilka den ena, som förordats av departementschefen, går ut på att de nuvarande restaurangbolagens verksamhet skulle överlåtas på ett aktiebolag med starkt statligt inflytande och med hela riket såsom verksamhetsområde. Den andra linjen — förordad av statens sakrevision — innebär att ifrågavarande restaurangrörelse skulle uppdelas å flera, förslagsvis tre eller fyra, fristående restaurangbolag, ett vart med i huvudsak den organisation, som avsetts för det föreslagna riksbolaget. Vidare må omnämnas, att de av besparingsberedningen tillkallade sakkunniga för sin del förordat den lösningen, att ett holdingbolag skulle tillskapas med de nuvarande restaurangbolagen såsom dotterbolag. Sistnämnda lösning, dock i viss mån i annan form, har förordats jämväl i de likalydande motionerna I: 323 och II: 513. Slutligen har inom utskottet övervägts bland annat den möjligheten, att omorganisationen på förevarande område skulle begränsas därhän, att kontrollstyrelsens kontrollerande verksamhet överflyttades till statens sakrevision.

Av de sålunda framkomna förslagen ställer utskottet sig avvisande till förslaget om tillskapande av en holdingbolagsorganisation, en driftsform som utskottet icke anser sig böra förorda. Att låta sakrevisionen övertaga kontrollstyrelsens kontrollerande uppgifter skulle innebära en alltför tungrodd organisation, som utan tvivel komme att visa sig ohållbar i praktiken. Även det av sakrevisionen förordade förslaget om tillskapande av flera restaurangbolag utan någon central ledning är förenat med vissa nackdelar. Utöver vad i propositionen anförts härom vill utskottet framhålla, att det ej är uteslutet att de olika bolagen skulle låta sina avgöranden i mera ömtåliga fall dikteras mindre av sakliga skäl än av prestigesynpunkter, samt att bolagen emellan skulle kunna uppstå en viss konkurrens, som icke vore lycklig med hänsyn till bolagens socialvårdande uppgifter; och vidare skulle tillskapandet av flera bolag innebära en ganska tung apparat. Om bolagens antal bestämdes till fyra och bolagen organiserades på samma sätt som det föreslagna riksbolaget, skulle för företagens skötsel erfordras bland annat icke mindre än 48 styrelseledamöter och suppleanter samt 40 revisorer och revisorssuppleanter.

Bland de förslag, som sålunda framkommit, finner utskottet ingen annan linje som bättre befordrar lösningen av förevarande spörsmål än den i propositionen förordade eller alltså inrättandet av ett riksbolag för den utskänkningsrörelse, varom nu är fråga. Mot detta förslag kunna visserligen betänkligheter anföras i det hänseendet, att riksbolagets verksamhet med ledningen koncentrerad till huvudstaden bleve mycket omfattande, men å andra sidan skulle — såsom i propositionen närmare utvecklats — uppenbara fördelar vara förenade med dess genomförande. Utskottet vill för sin del särskilt understryka, att en central ledning för ifrågavarande restaurangrörelse torde vara starkare och bättre skickad än en decentraliserad att objektivt bedöma olika lokala önskemål ävensom frågor rörande den socialvårdande verksamheten. Mot den befarade risken för uniformitet med avseende å de olika restaurangernas utseende och skötsel må vidare framhållas, att ett enda bolag med en stor och yrkeskunnig personal torde ha minst lika stora förutsättningar att kunna betjäna allmänheten på ett nöjaktigt sätt, däribland även med avseende å variationer i fråga om restaurangernas inredning, mathållning m. m., som flera mindre bolag. Jämväl den i propositionen anförda synpunkten, att ett riksbolag lättare än flera mindre bolag kan bära påfrestningarna under en lågkonjunktur, är särskilt betydelsefull. De nuvarande restaurangbolagens verksamhetsområden förete betydande skiftningar ur restaurangekonomisk synpunkt, och det kan ej anses uteslutet, att under en mera långvarig lågkonjunktur något av restaurangbolagen — som ingalunda ha monopol på restaurangnäringen och som därför vid prissättningen på restaurangerna måste taga hänsyn till övriga företag i branschen — skulle kunna råka i ekonomiska svårigheter. Några dylika farhågor torde man icke behöva hysa, därest de fem restaurangbolagen sammansloges till ett riksbolag.

Såsom av det ovan anförda framgår kan utskottet icke instämma i de yrkanden som gå ut därpå att förevarande organisationsfråga bör göras till föremål för förnyad utredning om andra alternativ till frågans lösning eller ställas på framtiden i avbidan på resultatet av den utav 1943 års riksdag begärda allmänna utredningen rörande nykterhetslagstiftningen. Utskottet har tvärtom kommit till den slutsatsen, att en omorganisation på detta område redan nu är önskvärd.

I enlighet med vad sålunda anförts ansluter sig utskottet till det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till omorganisation av de allmänna restaurangbolagen.

Vad härefter angår de olika detaljfrågor, vilka behandlas i propositionen och som angå det nya riksbolaget, vill utskottet framhålla vissa synpunkter, som enligt utskottets mening äro av särskild betydelse.

I första hand anser utskottet det vara angeläget betona att, därest det nu föreslagna riksbolaget kommer till stånd, utvecklingen icke får drivas därhän, att detta bolag betraktas såsom ett skatteinstrument; det nya bolaget skall alltså icke tjäna fiskaliska intressen utan bolagets rörelse skall — självfallet med beaktande av sociala synpunkter — drivas så, att fördelarna av en god skötsel komma konsumenterna själva till godo.

En annan fråga, som utskottet särskilt vill uppehålla sig vid, rör möjligheterna att vinna en effektiv anknytning mellan riksbolaget och de lokala intressena. I detta hänseende har i propositionen föreslagits, att kommunerna skulle äga utse särskilda delegerade med uppgift att tillhandagå riksbolagets ledning med råd och upplysningar angående rörelsens bedrivande, vilka delegerade dock icke skulle erhålla någon ersättning från bolaget. Vad sålunda föreslagits torde emellertid böra kompletteras med en bestämmelse, som klart giver uttryck åt att riksbolaget är skyldigt att bereda vederbörande kommun tillfälle att yttra sig i viktigare frågor, som beröra kommunen. Visserligen saknar utskottet anledning förmoda annat än att det nya riksbolagets ledning finner det med en förståndig skötsel av bolaget mest ändamålsenligt att bolaget i dylika frågor söker kontakt med kommunerna. Icke desto mindre torde uttryckligen böra föreskrivas, att det skall åligga riksbolaget att i sådana fall, där bolagets dispositioner kunna tänkas komma att beröra de lokala intressena, rådgöra med de delegerade, som för detta ändamål utsetts av vederbörande kommun. Den ifrågavarande bestämmelsen synes lämpligen kunna intagas i det avtal som, enligt vad i propositionen föreslagits, skall upprättas mellan staten och det nya restaurangbolaget.

Möjligheten att upprätthålla kontakten med de lokala förhållandena är givetvis beroende av hur det nya riksbolaget internt kommer att organiseras. I propositionen har denna fråga lämnats öppen. Häremot har utskottet ej något att erinra; det torde nämligen böra ankomma på riksbolaget självt att med ledning av gjorda erfarenheter fastställa på vilket sätt bolagets interna organisation lämpligast bör anordnas. Emellertid vill utskottet i detta sammanhang erinra om de synpunkter, som anförts av SARA under remissbehandlingen av de sakkunnigas förslag. I berörda remissyttrande framhölls, att om ett enda centralbolag inrättades, särskilda anordningar borde träffas inom dess organisation för att tillgodose behovet av erforderlig lokal självständighet och representation. Vidare gjordes i samma yttrande gällande, att därest inom riksbolaget tillsattes ett antal distriktsförvaltningar under chefer med en jämförelsevis fristående ställning och dessa försåges med distriktsråd, som skulle överlägga om distriktets frågor och göra framställningar till styrelsen, finge man en betydelsefull lokal motvikt mot överdriven centralisering från styrelsens sida. I anslutning till nämnda remissyttrande vill utskottet uttala — utan att härmed ha för avsikt att genom bestämda direktiv binda utvecklingen av bolagets verksamhet — att vad SARA anfört synes utskottet vara värt att närmare tagas under övervägande.

Slutligen vill utskottet såsom sin mening framhålla, att vad i § 3 i förslaget till avtal mellan staten och det nya riksbolaget stadgas därom, att bolaget skall, för vinnande av största möjliga besparing av omkostnader, å alla områden av sin verksamhet handhava rörelsen och anordna driften på det mest rationella och effektiva sätt, skulle kunna tydas så, att bolagets verksamhet skulle, med bortseende från andra viktiga synpunkter, i största möjliga mån inriktas på att lämna ett gott ekonomiskt resultat. Då detta givetvis icke är fallet, torde ifrågavarande stadgande böra något modifieras.

I övrigt har utskottet vid den granskning av förevarande proposition, som ankommer på utskottet, ej funnit anledning till erinran mot vare sig förslaget till ändring av 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning — såvitt ändringarna äga samband med tillskapandet av ett enda restaurangbolag — eller förslagen till bolagsordning för det nya restaurangbolaget och till avtal mellan staten och detta bolag. Ej heller har utskottet något att invända däremot, att Kungl. Maj:t genom avtal med stamaktieägarna i det nya restaurangbolaget beredes möjlighet att framdeles utöva bestämmanderätten rörande innehavet av stamaktierna.

Det i propositionen framlagda förslaget till ändring av 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning innefattar jämväl vissa ändringar, som beröra enbart systembolagen. De huvudsakliga ändringarna härutinnan äro upptagna i förslaget till ändrad lydelse av 6 kap. 9 och 10 §§, vilka ändringar gå ut därpå, att systembolagen skola avkopplas från handläggningen av systembolagspersonalens löne- och pensionsfrågor, och att i stället kontrollstyrelsen skall vid avtalsförhandlingarna direkt inträda såsom motpart till denna personal. Kontrollstyrelsen skulle alltså enligt förslaget i dessa hänseenden komma att — i stället för systembolagen — intaga ställningen såsom arbetsgivare i förhållande till systembolagens personal. Utskottet har icke något att erinra mot vad i propositionen i nu angivna hänseenden föreslagits.

Ej heller mot övriga i 1937 års rusdrycksförsäljningsförordning föreslagna ändringar finner utskottet anledning till erinran.

Genom vad utskottet nu anfört torde de i motionerna framställda yrkandena, som gå ut på antingen avslag å propositionen eller hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förnyad utredning av förevarande frågor, få anses besvarade. Utskottet kan sålunda icke i något fall tillstyrka de motionsvis framställda yrkandena.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 241, till den del densamma hänvisats till bevillningsutskottet, och med avslag å de likalydande motionerna I: 321 av herr Velander m. fl. och II: 512 av herr Hagberg i Malmö m. fl., de likalydande motionerna I: 322 av herr Boman m. fl. och II: 511 av herr Andersson i Falkenberg m. fl. samt de likalydande motionerna I: 323 av herr Åkerberg m. fl. och II: 513 av herr Sundström i Skövde m. fl., samtliga motioner i vad desamma hänvisats till bevillningsutskottet,

1) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker; samt

2) tillkännagiva, att de vid propositionen fogade förslagen till bolagsordning för det nya restaurangbolaget samt till av-

tal mellan staten, å ena, och bolaget respektive stamaktieägarna, å andra sidan, icke — utöver vad i utskottets motivering anförts — föranleda någon erinran från riksdagens sida.

Stockholm den 11 maj 1944.

På bevillningsutskottets vägnar:

A. J. BÄRG.

Närvarande:

från första kammaren: herrar *Johan Bärg, Elon Andersson, Wahlmark, Sjödahl, Ekman, Velander, Björkman, Robert Berg* och *Ljungdahl**, samt

från andra kammaren: herrar *Lövgren, Hagberg* i Malmö, *Björklund, Hammarlund, Olsson* i Gävle, *Orgård, Sandberg, Falk*, Henriksson* och *Sundström* i Skövde.

* Icke närvarit vid justering av betänkandet.

Reservationer:

I) av herrar *Velander, Björkman, Hagberg* i Malmö och *Henriksson,* vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Utskottet har konstaterat, att de sakkunnigas av departementschefen i det väsentliga upptagna förslag om ett enhetligt restaurangbolag i de hörda myndigheternas och sammanslutningarnas yttranden rönt ofta stark kritik. Icke heller utskottet har kunnat finna, att den föreslagna koncentrationen av de hittillsvarande fem restaurangbolagens rörelser till ett enda riksbolag vare sig ur ekonomisk eller organisatorisk synpunkt är motiverad.

I förra hänseendet kan framhållas, att de sakkunniga 'avstått' från att framlägga något siffermaterial under den förklaringen att 'det givetvis vore svårt att något så när exakt beräkna storleken av den vinst, som kunde uppkomma vid en omorganisation'. Då förslaget emellertid utgjorde ett led i statsmakternas besparingssträvanden, hade det dock varit av värde att erhålla siffror, som utvisade att förslaget verkligen tjänade detta syfte.

I organisatoriskt hänseende må anföras följande:

En enhetlig anställnings- och lönepolitik har redan genomförts, i det att restaurangbolagen äro anslutna till Restaurangernas Arbetsgivareförening. Det är att förmoda, att denna förening är i tillfälle att på ett nöjaktigt sätt tillvarataga arbetsgivarens, i detta fall statens, intresse i antytt hänseende.

Antagandet att den ekonomiska verksamheten, särskilt i fråga om varuinköp, fastighets-, byggnads- och lokalinredningsfrågor samt försäljningen å restaurangerna (priser m. m.), skulle kunna drivas mera intensivt och enhetligt inom ett riksbolag än vid nuvarande ordning har icke i propositionen blivit bestyrkt och synes ej heller äga fog för sig.

En ytterligare centralisering av redovisnings- och betalningssystemet synes, såvitt utskottet kunnat finna, näppeligen komma att medföra någon fördel ur driftsekonomisk synpunkt. I stället måste det bliva synnerligen tungrott och dyrbart med en central förvaltningsledning.

En dylik ledning kommer vidare att medföra olägenheter i form av alltför stark byråkratisering och motverka de berättigade krav på smidighet, anpassning och individuell behandling, som äro nödvändiga för att restaurangerna skola kunna fylla sina sociala uppgifter på ett för allmänheten tillfredsställande sätt.

Som måhända det starkaste skälet till stöd för den ifrågasatta omorganisationen har i propositionen anförts kontrollstyrelsens 'dubbelställning' såsom ett på samma gång direktivgivande och kontrollerande organ. Utskottet har icke, ehuru invändningar av principiell art kunna riktas däremot, funnit den nuvarande ordningen i detta hänseende innebära några mera avsevärda olägenheter. I varje fall ha hittills sådana olägenheter av betydelse icke kunnat påvisas. Denna uppfattning delas ock av olika remissinstanser, däribland socialstyrelsen, som i sådant sammanhang uttalar, att de sakkunniga icke närmare utvecklat, i vilket hänseende den såsom principiellt oriktig betecknade ordningen (kontrollstyrelsens dubbelställning) medfört praktiska olägenheter av sådan betydelse, att det rimligen borde komma i fråga att söka undanröja dessa genom vittgående reformer.

Kontrollstyrelsens ställning till restaurangbolagen är enligt rusdrycksförsäljningsförordningen densamma som i förhållande till systembolagen. Någon ändring föreslås dock icke i systembolagsorganisationen. Däremot meddelas i propositionen, att frågan om kontrollstyrelsens ställning till systembolagen kommer att göras till föremål för förnyad utredning. Vid sådant förhållande synes det utskottet lämpligt, att även frågan om kontrollstyrelsens ställning till restaurangbolagen i samband därmed blir föremål för förnyat övervägande.

Restaurangbolagen hava med sina nuvarande organisationsformer varit i verksamhet i allenast något över sex år. Det lärer icke med fog kunna göras gällande, att under denna tid sådana erfarenheter med avseende å bolagens verksamhet och utformning kommit till uttryck, att dessa skulle kunna motivera en så genomgripande förändring som den nu föreslagna, helst som verkningarna därav icke kunna sägas hava på ett tillfredsställande sätt klarlagts.

Från olika håll har den meningen kommit till uttryck, att visst eller vissa av de existerande bolagen redan nått en omfattning, som försvårade en effektiv förvaltning. Skulle nu apparaten göras ännu större, kan det befaras, att resultatet icke komme att bliva tillfredsställande; snarare skulle, menar

man, kunna tagas under övervägande, huruvida icke en uppdelning av de största bland de nuvarande bolagen vore ändamålsenlig.

Enligt utskottets förmenande får icke underskattas betydelsen av att de personer, som stå i ledningen för restaurangbolagen, i ett riksbolag snart nog skulle komma att känna sig som statstjänstemän med dessas ämbetsmannamässiga syn på sina arbetsuppgifter. Under nuvarande förhållanden känna de sig och arbeta såsom ledare för självständiga affärsföretag, därvid det gäller att i den allmänna konkurrensen göra den bästa prestationen till såväl företagets som allmänhetens och det allmännas gagn.

Det må även bringas i erinran den på olika områden, statliga såväl som enskilda, alltmer framträdande tendensen att även i oträngt mål till huvudstaden centralisera viktiga delar av landets ekonomiska liv. Särskilt i här förevarande fall synas olägenheterna av en sådan ytterligare koncentration uppenbara. Det måste nämligen ihågkommas, att det ifrågasatta riksbolaget med säte i Stockholm skulle komma att övertaga de hittillsvarande bolagens rörelser, omfattande ett femtiotal hotell, däribland åtskilliga i lyxklass, och bortåt 200 restauranger, från folkrestauranger till lokaler av högsta klass. Åtskilliga av dessa hotell och restauranger äro belägna ända till 70 à 80 mil från huvudstaden. Såsom förut antytts, är emellertid en restaurangrörelse till sin natur ömtålig och individualistiskt betonad, fordrande personligt initiativ, anpassningsförmåga och hänsynstagande till lokala förhållanden, intressen och sedvänjor. Få näringsgrenar äro därför så föga ägnade för koncentration i jätteföretag som restaurangverksamhet.

Utskottet vill slutligen giva uttryck åt från olika håll inom utskottet under ärendets behandling yppade farhågor för att ett av statsmakterna behärskat riksföretag av här avsedd art lätteligen kan komma att erhålla karaktären av ett beskattningsinstrument med undanskymmande av bolagets sociala uppgifter. Erfarenheterna i antytt hänseende från Aktiebolaget Vin- & Spritcentralen och Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, vilka företag enligt propositionen skola tjäna som förebilder för det ifrågasatta riksrestaurangbolaget, kunna i sådant sammanhang uppmärksammas.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 321 av herr Velander m. fl. och II: 512 av herr Hagberg i Malmö m. fl., de likalydande motionerna I: 322 av herr Boman m. fl. och II: 511 av herr Andersson i Falkenberg m. fl., samt de likalydande motionerna I: 323 av herr Åkerberg m. fl. och II: 513 av herr Sundström i Skövde m. fl., samtliga motioner i vad desamma hänvisats till bevillningsutskottet,

1) avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 241, i vad densamma hänvisats till bevillningsutskottet; samt

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning av frågan om förändrad organisation av den av system-

bolagen nu bedrivna utskänkningsrörelsen, vilken utredning förutsättes komma att äga rum i samband med den tillämnade fortsatta utredningen angående systembolagens organisation i övrigt.»; samt

II) av herr *Sundström* i Skövde, som ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen att i anslutning till de likalydande motionerna I: 323 av herr Åkerberg m. fl. och II: 513 av herr Sundström i Skövde m. fl., i vad desamma hänvisats till bevillningsutskottet, besluta:

att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning och, därest utredningen därtill föranleder, för riksdagen framlägga förslag till denna frågas lösning, varvid i anförda motioner i sex punkter angivna riktlinjer torde vinna beaktande.

Bilaga.

Bolagsordning

för

Sveriges allmänna restaurangaktiebolag.

§ 1.

Detta bolag, vars firma är »Sveriges allmänna restaurangaktiebolag», är grundat på aktier enligt bestämmelserna i lagen om aktiebolag den 12 augusti 1910 och kungl. förordningen den 18 juni 1937 angående försäljning av rusdrycker.

§ 2.

Bolaget har till ändamål att driva restaurang- och hotellrörelse ävensom att idka annan därmed sammanhängande verksamhet.

§ 3.

Bolagets styrelse har sitt säte i Stockholm.

§ 4.

Bolagets aktiekapital skall utgöra lägst fem millioner kronor och högst femton millioner kronor.

§ 5.

Aktie skall lyda å ettusen kronor. Aktiebreven skola ställas till viss man. Med varje aktiebrev skola följa vinstutdelningskuponger för tio år, varje å ett års utdelning, jämte talong. Efter dessa kupongers inlösen utgivas, mot avlämnande av talongen behörigen kvitterad, nya kuponger till samma antal jämte talong; och förfares på samma sätt allt framgent.

§ 6.

Aktierna skola vara dels stamaktier till ett belopp av 50,000 kronor och dels preferensaktier, vilka sistnämnda skola kunna utgivas till ett belopp av högst 14,950,000 kronor.

Preferensaktierna skola framför stamaktierna medföra rätt till årlig utdelning av bolagets vinst intill fyra procent å aktiebeloppet ävensom rätt att, därest under ett eller flera år sådan utdelning ej kunnat lämnas, av följande års vinst bekomma vad däruti brustit, innan utdelning å stamaktierna må äga rum. Därutöver skola preferensaktierna icke medföra rätt till utdelning av vinsten.

Å stamaktierna må av vinsten årligen utdelas endast fyra procent å aktiebeloppet.

Återstående vinst skall i den mån den ej enligt § 8 användes för inlösen av preferensaktier eller för sådant ändamål avsättes, insättas å statsverkets checkräkning i riksbanken för kontrollstyrelsens räkning.

Då bolaget upplöses, skall innehavare av preferensaktie med förmånsrätt framför stamaktiernas ägare ur bolagets tillgångar erhålla ett belopp, motsvarande aktiens nominella värde jämte vad för ett eller flera år må hava brustit i fyra procent utdelning. Därefter skall innehavare av stamaktie erhålla vad som motsvarar aktiens nominella värde. Övriga tillgångar tillfalla statsverket.

§ 7.

Därest beslut framdeles skulle komma att fattas angående aktiekapitalets ökning genom utgivande av aktier mot likvid i penningar, skola aktieägarna äga företrädesrätt, envar i förhållande till antalet av honom innehavda aktier, att teckna de nya aktierna.

Aktiekapitalet må ej ökas genom utgivande av gratisaktier.

§ 8.

Utelöpande preferensaktier skall bolaget kunna inlösa, dock att aktiekapitalet därigenom ej må nedsättas under minimikapitalet.

I fråga om dylik inlösen gälla följande bestämmelser:

Om av uppkommen vinst finnas till förfogande medel utöver vad som enligt § 6 erfordras för utdelning, äger bolaget använda sådant vinstöverskott till inlösen av preferensaktier.

Bolaget må för sådant ändamål ävenledes begagna på annat sätt anskaffade penningmedel.

Med enkel majoritet å bolagsstämma bestämmes det antal preferensaktier, som varje gång skall inlösas, varefter ordningen för inlösen bestämmes genom utlottning inför notarius publicus i Stockholm.

Innehavare av utlottad preferensaktie är skyldig att en månad efter uppsägning, verkställd i den ordning som i fråga om meddelanden till aktieägarna är föreskriven, för densamma taga lösen med ett belopp, motsvarande aktiens nominella värde jämte ränta efter fyra procent om året från det löpande räkenskapsårets början samt dessutom eventuellt ogulden utdelning för ett eller flera föregående år.

Från den dag, då lösenbeloppet förfallit till betalning, upphör all ränteberäkning därå.

Då aktie enligt vad ovan sagts blivit inlöst, skall aktiebrevet genom styrelsens försorg förses med påskrift om inlösandet.

§ 9.

Aktie i bolaget kan ägas endast av svenska staten eller av svensk medborgare, som därtill erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd.

§ 10.

1. Bolagets styrelse består av åtta ledamöter med fyra suppleanter för dem.

2. Till ledamot eller suppleant i styrelsen må icke utses den, som äger eller har andel i annat företag, som självt eller genom dotterbolag idkar hotell- eller restaurangrörelse, ej heller den, som, ändock att han icke äger eller har andel i företag, som nu nämnts, är ledamot eller suppleant i styrelsen för sådant företag eller tjänsteman i företaget.

3. Kungl. Maj:t utser fyra ledamöter i styrelsen, därav en såsom ordförande och en såsom vice ordförande, samt två suppleanter. Övriga styrelseledamöter och suppleanter utses å ordinarie bolagsstämma.

Såväl ledamöter som suppleanter utses för två år i sänder. Två ledamöter och en suppleant bland de av Kungl. Maj:t utsedda och likaledes två ledamöter och en suppleant bland de å bolagsstämma utsedda skola årligen avgå, och skall i följd härav då styrelsen första gången utses, halva antalet ledamöter och suppleanter utses för allenast ett år. Därest av Kungl. Maj:t utsedd styrelseledamot eller suppleant avgår före utgången av den tid, för vilken han blivit utsedd, skall i hans ställe annan utses för den återstående tiden.

Styrelsen utser verkställande direktör för bolaget. Tillhör verkställande direktören ej styrelsen, skall för honom gälla vad i mom. 2 är stadgat för styrelseledamot.

4. Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden i regel minst en gång i månaden och eljest så ofta ärendenas behandling det fordrar. Sammanträde skall ock utlysas, när minst två styrelseledamöter det påkalla.

5. Därest såväl ordföranden som vice ordföranden äro förhindrade att närvara vid styrelsesammanträde, skall ordet föras av den till tjänsteåren i bolaget äldste bland de utav Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna.

Styrelsen är beslutför, när fyra av styrelsens ledamöter, däribland minst två av de utav Kungl. Maj:t utsedda, finnas tillstädes. Frågor av större betydelse skola, därest minst två ledamöter så påfordra, behandlas vid två styrelsesammanträden.

Vid lika röstetal äger ordföranden utslagsröst.

Beslut om avtal, som innefattar åtagande för längre tid än den, för vilken rätt till sådan utskänkning, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker, upplåtits åt bolaget, är ej giltigt, med mindre det biträdes av minst tre av de utav Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna; dock må utan hinder härav hyresavtal slutas till fardag, som infaller näst efter utgången av nämnda tid.

6. Vid styrelsens sammanträden skall föras protokoll, varav avskrift omedelbart efter justeringen tillställes samtliga revisorer.

7. Ersättningar till de av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna och styrelsesuppleanterna bestämmas av Kungl. Maj:t.

§ 11.

Bolagets firma tecknas av den eller dem bland styrelsens ledamöter eller suppleanter, som styrelsen därtill utser. Styrelsen må ock bemyndiga annan än styrelseledamot eller suppleant att teckna firman.

§ 12.

1. För granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper skall finnas en revision, bestående av fem revisorer jämte lika många suppleanter.

2. Till revisor eller suppleant må icke utses den, som äger eller har andel i annat företag, som självt eller genom dotterföretag idkar hotell- eller restaurangrörelse, ej heller den, som, ändock att han icke äger eller har andel i företag, som nu nämnts, är ledamot eller suppleant i styrelsen för sådant företag eller tjänsteman i företaget.

3. Å ordinarie bolagsstämma utses årligen en revisor och en suppleant för tiden till och med nästa ordinarie bolagsstämma.

Kungl. Maj:t äger utse en revisor och en suppleant för tiden från en ordinarie bolagsstämma till och med den ordinarie bolagsstämman två år därefter. Av Kungl. Maj:t förordnad revisor skall vara jourhavande revisor.

Till revisor eller revisorssuppleant, som avses i första och andra styckena,

må förordnas endast av handelskammare auktoriserad revisor eller person, som äger med sådan revisor jämförliga kvalifikationer.

Fullmäktige i riksgäldskontoret äga årligen utom sig utse tre revisorer och tre suppleanter för tiden från den ordinarie bolagsstämman under löpande kalenderår till och med nästa ordinarie bolagsstämma.

4. Revisionen utser inom sig ordförande och vice ordförande.

Revisionen sammanträder på kallelse första gången av chefen för finansdepartementet och därefter av ordföranden minst en gång varje kalenderkvartal och eljest då ordföranden eller minst två revisorer anse det erforderligt.

5. Vid revisionens sammanträden skall föras protokoll.

6. Ersättningar till revisor, som utsetts av Kungl. Maj:t, samt till revisor, som utsetts av fullmäktige i riksgäldskontoret, bestämmas av Kungl. Maj:t.

§ 13.

Bolagets räkenskaper skola per den 31 december varje år i fullständigt bokslut sammanföras. Bokslutet skall vara verkställt senast den 1 april påföljande år, då räkenskaperna jämte tillhörande handlingar ävensom av styrelsen avgiven förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning för senaste räkenskapsåret skola för granskning överlämnas till de utsedda revisorerna, vilka senast den 1 maj böra över granskningen avgiva skriftligt utlåtande, däri ansvarsfrihet för styrelsen tillstyrkes eller avstyrkes.

§ 14.

Bolagsstämma öppnas av styrelsens ordförande eller, vid förfall för honom, av vice ordföranden eller vid förfall jämväl för honom av annan ledamot av styrelsen, varefter närvarande röstberättigade genom öppen omröstning efter huvudtalet sig emellan välja ordförande vid stämman.

§ 15.

Ordinarie bolagsstämma skall hållas i Stockholm en gång om året före juni månads utgång.

Å denna stämma skall styrelsen framlägga förvaltningsberättelse jämte vinst- och förlusträkning samt balansräkning för det förflutna räkenskapsåret tillika med revisorernas utlåtande över den av dem verkställda granskningen.

Utom övriga frågor, vilka i behörig ordning till stämmans avgörande hänskjutas, skola å stämman följande ärenden till behandling förekomma, nämligen:

1. Fastställande av balansräkning;
2. Fråga om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsen för den tid förvaltningsberättelsen omfattar;
3. Fråga om användning av den vinst, som å bolagets rörelse uppkommit, samt, därest vinstutdelning beslutes, när densamma får av aktieägarna lyftas;
4. Val av styrelseledamöter och suppleanter;
5. Val av en revisor och en suppleant; samt
6. Bestämmande av ersättningar åt de styrelseledamöter och styrelsesuppleanter samt den revisor, som utses å bolagsstämma.

§ 16.

Å bolagsstämma må aktieägare rösta för fulla antalet av honom ägda aktier. Varje aktie medför en röst, dock att vid val av ledamöter och suppleanter

i styrelsen samt av revisor och suppleant för denne varje stamaktie medför trehundra röster.

§ 17.

Kallelse till bolagsstämma ävensom andra meddelanden till aktieägarna skola ske medelst kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar. Kallelse till bolagsstämma skall vara införd i tidningen senast fjorton dagar före ordinarie stämman och senast åtta dagar före extra stämma.

§ 18.

Denna bolagsordning får ej ändras utan Kungl. Maj:ts tillstånd.

Avtal

angående

upplåtande åt Sveriges allmänna restaurangaktiebolag av rätt att idka sådan utskänkning av rusdrycker, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker.

§ 1.

Med föranledande av 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker, sådant detta författningsrum lyder enligt förordningen den 1944 (nr), upplåter Kungl. Maj:t å statens vägnar härmed för en tid av fyra år från och med den 1 januari 1945 till och med den 31 december 1948 åt Sveriges allmänna restaurangaktiebolag rätt att såsom restaurangbolag bedriva sådan utskänkning, som avses i ovannämnda stadgande, med de rättigheter och skyldigheter, som därmed följa jämlikt lag och författning samt på följande villkor i övrigt.

Kungl. Maj:t antager icke för tid, under vilken detta avtal är gällande, annat bolag till restaurangbolag.

§ 2.

Bolagets rörelse skall utövas i egen drift.

§ 3.

Det åligger restaurangbolaget

att under den tid, avtalet gäller, utöva utskänkning av rusdrycker på sätt förutsättes i förordningen angående försäljning av rusdrycker och därjämte ställa sig till efterrättelse de föreskrifter Kungl. Maj:t utfärdat eller kan komma att utfärda i fråga om handhavandet av utskänkning av rusdrycker,

att noggrant uppfylla de villkor, som föreskrivits i samband med överlåtelse å bolaget av tillstånd till utskänkning av rusdrycker,

att vid utskänkningen av rusdrycker tillämpa de grunder för prissättningen, som kontrollstyrelsen kan komma att föreskriva, samt

att, för vinnande av största möjliga besparing av omkostnader, å alla områden av sin verksamhet handhava rörelsen och anordna driften på det mest rationella och effektiva sätt.

§ 4.

Restaurangbolaget förbinder sig

att tillhandagå kontrollstyrelsen med uppgifter och yttranden, som äro erforderliga för fullgörandet av kontrollstyrelsen eller systembolagen åliggande tillsyn över rusdryckshanteringen, samt

att varje år till kontrollstyrelsen avlämna statistiska uppgifter i den omfattning styrelsen föreskriver.

§ 5.

För beredande av frågor, som skola avgöras av styrelsen, ävensom för behandling av andra spörsmål av större betydelse för restaurangbolagets verk-

samhet skall finnas ett direktörsråd. Rådet består förutom av verkställande direktören av två personer, som styrelsen utser, därav minst en bland de av Kungl. Maj:t förordnade styrelseledamöterna. Därjämte deltaga i rådets överläggningar men icke i dess beslut den eller de avdelningschefer, på vilkas handläggning ärendet ankommer. Styrelsen utser ordförande och vice ordförande i rådet, vilket sammanträder på kallelse av ordföranden eller verkställande direktören.

I en av styrelsen utfärdad instruktion bestämmes närmare området för rådets verksamhet. Åtgärd i strid mot något av rådet gjort uttalande må icke vidtagas av verkställande direktören eller annan, med mindre styrelsen godkänt den ifrågasatta åtgärden.

Vid rådets sammanträden skall föras protokoll, varav avskrift omedelbart efter justeringen tillställes samtliga styrelseledamöter och revisorer.

§ 6.

1. Restaurangbolaget åtager sig att med belopp, som fastställas av Kungl. Maj:t, gälda ersättningar till de av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna och styrelsesuppleanterna, till jourhavande revisorn samt till de av fullmäktige i riksgäldskontoret utsedda revisorerna.

2. Bolaget må ej för å bolagsstämma utsedd styrelseledamot och suppleant bestämma högre ersättning än av Kungl. Maj:t fastställts för av Kungl. Maj:t utsedd styrelseledamot och suppleant.

§ 7.

Restaurangbolaget skall till revisorernas disposition ställa erforderliga penningmedel att av dem användas för anordnande av sifferrevision och övrig kontroll, som de pröva nödig.

§ 8.

Restaurangbolaget må ej utan Kungl. Maj:ts medgivande förvärva aktie eller annan delaktighet i annat företag.

§ 9.

Restaurangbolaget må ej sluta avtal, som innefattar åtagande för längre tid än den, för vilken åt bolaget upplåtits sådan rätt till utskänkning, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker, utan så är att minst tre av de utav Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i bolagets styrelse biträda beslut därom; dock må utan hinder härav hyresavtal slutas till fardag, som infaller näst efter utgången av nämnda tid.

§ 10.

1. Restaurangbolaget må årligen avskriva högst fem procent å byggnaders anskaffningsvärde men må tillgodonjuta fri avskrivning å inventariers anskaffningsvärde. För ytterligare avskrivningar, som ej enligt lag skola ske, fordras Kungl. Maj:ts medgivande.

Bolaget äger verkställa avsättning till dels pensionsfond, dels vinstregleringsfond, vilken ej må överstiga 20 000 000 kronor, dels ock reservfond. Till reservfond må avsättas högst 1 500 000 kronor årligen intill dess fonden uppgår till 20 000 000 kronor.

Annan avsättning till fonder må ej äga rum utan Kungl. Maj:ts medgivande.

§ 11.

Därest annan än restaurangbolaget erhåller rätt till sådan utskänkning av rusdrycker, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående för-

säljning av rusdrycker, för tid efter den, under vilken detta avtal är gällande, skall den nye innehavaren berättigas och förpliktas att övertaga bolagets för rörelsens bedrivande erforderliga tillgångar, såsom varulager, fastigheter, inventarier och förbrukningsartiklar, ävensom förpliktas att, i den mån sådant lämpligen kan ske, bibehålla hos bolaget anställd personal. Vid överlåtelse, som nu sagts, skall värdering av tillgångar, som ifrågakomma till övertagande, i den mån överenskommelse ej kan träffas, hänskjutas till avgörande enligt lagen om skiljemän.

§ 12.

Skulle tvist uppstå mellan staten och restaurangbolaget rörande rätta tolkningen av detta avtal, skall dylik tvist avgöras enligt lagen om skiljemän.

§ 13.

Av detta avtal äro två exemplar upprättade och mellan parterna utväxlade.

Stockholm den

Avtal

angående

stamaktiekapitalet i Sveriges allmänna restaurangaktiebolag.

Sedan staten i avtal den 1944 med Sveriges allmänna restaurangaktiebolag för en tid av fyra år från och med den 1 januari 1945 till och med den 31 december 1948 åt bolaget upplåtit rätt att såsom restaurangbolag driva sådan utskänkning av rusdrycker, som avses i 3 kap. 15 § andra stycket förordningen angående försäljning av rusdrycker, har mellan staten, å ena sidan, samt undertecknade, stamaktieägare i bolaget, — — — å andra sidan, träffats följande avtal angående stamaktiekapitalet i nämnda bolag.

§ 1.

Envar av undertecknade har förvärvat fem stamaktier i Sveriges allmänna restaurangaktiebolag med tillhörande kuponger till ett pris enligt parikurs av ettusen kronor för aktie.

§ 2.

Stamaktieägarna tillförsäkra staten rätt att, när helst Kungl. Maj:t så påfordrar, till parikurs inlösa samtliga ifrågavarande stamaktier eller det antal därav, Kungl. Maj:t bestämmer, jämte kuponger, som ej förfallit till betalning, med tillägg av fyra procent ränta, i den mån sådan ej genom utdelning guldits.

§ 3.

Stamaktieägarna förbinda sig att icke överlåta aktierna till annan än staten eller den Kungl. Maj:t godkänner såsom innehavare av aktierna.

Vid överlåtelse av aktie till annan än staten skall stamaktieägare tillförbinda ny innehavare att underkasta sig de förpliktelser, detta avtal innehåller.

§ 4.

Till säkerhet för statens rättigheter enligt detta avtal pantsätta stamaktieägarna ifrågavarande aktier, vilka för detta ändamål, in blanco transporterade, överlämnas till Sveriges riksbank under förbud för riksbanken att annat än med Kungl. Maj:ts medgivande och på villkor, som Kungl. Maj:t må bestämma, utlämna aktierna. Stamaktieägarna tillförsäkra staten rätt att, om stamaktieägarna brista i fullgörandet av åtagna förpliktelser enligt detta avtal, utan iakttagande av i lag stadgade föreskrifter, på sätt staten finner lämpligt realisera panten samt därur göra sig betald för sina ersättningsanspråk.

Utan hinder av vad nu sagts må stamaktieägare i riksbanken eller — utan att aktierna uttagas från riksbanken — i annan bank, vars reglemente blivit av Kungl. Maj:t fastställt, ställa aktierna såsom pant med förmånsrätt framför statens ersättningsanspråk för ett fordringsbelopp av högst aktiernas parivärde jämte ränta, motsvarande den å aktierna belöpande utdelningen. Så-

dan pantsättning må dock ske allenast på villkor, att panten ej må realiseras utan att Kungl. Maj:t på förhand underrättats och erhållit tillfälle att bevaka statens rätt.

§ 5.

Stamaktieägarna förbinda sig att vid nyteckning av stamaktier verkställa överlåtelse av de nytecknade aktierna i enlighet med av Kungl. Maj:t given anvisning.

§ 6.

Om stamaktieägarnas förpliktelser enligt detta avtal skall anteckning göras å aktiebreven.

§ 7.

Av detta avtal äro två exemplar upprättade, av vilka staten tagit ett och

---

för stamaktieägarnas räkning ett.

Stockholm den

447861. Stockholm, Isaac Marcus Boktryckeri-Aktiebolag. 1944.